

5. Klassen- of groeps gesprek

5.1 Beurten verdelen: Rondje

doel	Iedereen aan het woord laten over een onderwerp tijdens een gesprek	wanneer	n.v.t.
groepssamenstelling	klassikaal, groepjes	duur	30 minuten
voorbereiding: -			

Werkwijze

Tijdens een (klassen)gesprek zal niet iedereen altijd een bijdrage leveren. Een manier om beurten gelijkwaardig te verdelen is de volgende: een groep krijgt een vraag voorgelegd waarop vanuit verschillende invalshoeken een antwoord kan worden gegeven. De leerlingen krijgen enige wacht(bedenk)tijd. Hierna legt elke leerling een klein voorwerp op de tafel, bijvoorbeeld een potlood of een puntenslijper. De eerste leerling (eventueel aangewezen door de docent) geeft een antwoord en neemt daarna zijn voorwerp van de tafel. Vervolgens geeft de tweede leerling zijn antwoord en neemt zijn voorwerp van tafel. Dit gaat door totdat alle voorwerpen verdwenen zijn. Een leerling mag ook zijn beurt overslaan en zijn voorwerp weg nemen zonder iets te zeggen.

Besprek het geheel na.

5.2 De leerling als docent

doel	Leerlingen leggen leerstof uit	wanneer	begin les(senserie)
groepssamenstelling	individueel, klassikaal	duur	10 minuten
voorbereiding: -			

Werkwijze

Een leerling krijgt de opdracht om de volgende les/een week later –met wat begeleiding- klassikale uitleg te geven. De leerling én de klas weten dat de leerling-uitleg de uitleg van de docent vervangt. Op deze manier bereidt de docent-leerling zich goed voor, de leerlingen luisteren goed naar de uitleg. Zeker als ze ook nog een cijfer voor de uitleg moeten geven.

Als de uitleg kwalitatief onder de maat is, kan de docent in de nabespreking het nodige aanvullen.

5.3 Uitleggen aan elkaar

doel	Leerlingen leggen leerstof uit	wanneer	kern les(senserie)
groepssamenstelling	individueel, viertallen	duur	10 minuten
voorbereiding: -			

Werkwijze

- De leerlingen krijgen allemaal de opdracht de behandelde stof van het laatste hoofdstuk goed te lezen. De volgende les maakt de docent viertallen in de klas en nummert de leerlingen.
- De nummer 1 legt aan nummer 3 de behandelde leerstof uit en 2 doet dat bij 4. Uiteraard mogen 3 en 4 vragen stellen als ze iets niet begrijpen. Alles wat niet goed begrepen wordt schrijven ze op een centraal gelegen papier op de tafel.
- Het proces herhaalt zich, nu spelen 3 en 4 de docent. Nummer 3 legt uit aan 2 en nummer 4 aan klasgenoot 1. Problemen worden op het papier geschreven
- Na deze twee rondes proberen de groepjes de gerezen problemen eerst zelf uit te zoeken. Over punten waar de leerlingen niet uitkwamen, volgt een klassengesprek.

5.4 Fame academy

doel	Kort en bondig (voor)kennis formuleren	wanneer	begin of einde les(senserie)
groepssamenstelling	klassikaal	duur	10 minuten
voorbereiding: -			

Werkwijze

- De docent geeft een aantal onderwerpen of begrippen.
- De leerlingen kiezen een onderwerp of begrip waarvan ze zeker zijn dat ze er iets goeds over kunnen vertellen.
- De leerling wordt gevraagd om in dertig seconden indruk op het publiek te maken door zijn of haar kennis over dat onderwerp. Dit kan herhaald worden door andere leerlingen om kennis over het onderwerp aan te vullen.

5.5 Vanuit verschillend perspectief

doel	<ul style="list-style-type: none">• Uitwisselen van informatie• Toepassen van kennis	wanneer	kern les(senserie)
groepssamenstelling	twee- of drietallen	duur	30 minuten
voorbereiding: gekleurde kaartjes maken met daarop vragen over verschillende deelonderwerpen			

Werkwijze

- Na de bespreking van een onderwerp (bijvoorbeeld 'bloedvaten en ziekten') krijgt elke leerling een gekleurd kaartje met daarop enkele vragen vanuit een bepaald deelonderwerp (bijvoorbeeld 'hartaanval', 'bloedziekten' en 'effect van voeding op hart en bloedvaten').
- De leerlingen beantwoorden individueel deze vragen. Daarna zoeken ze de andere leerlingen op die dezelfde kleur kaart hebben. De groepsleden die allemaal vragen hebben beantwoord over hetzelfde deelonderwerp (bijvoorbeeld 'hartaanval') bespreken hun vragen en antwoorden met elkaar.
- Tenslotte brengt elke groep verslag uit aan de klas.

Variatie

De leerlingen kunnen ook vanuit verschillende rollen naar het hoofdonderwerp kijken zoals vanuit de rol van wetenschapper, dokter, beleidspersoon, fabrikant van geneesmiddelen of patiënt.

5.6 Overleggen met denkhoeden⁵

doel	Een onderwerp vanuit verschillende perspectieven bespreken	wanneer	kern les(senserie)
groepssamenstelling	groepjes	duur	30 minuten-variabel
voorbereiding: denkhoeden toelichten voor de leerlingen. Eventueel echte gekleurde hoeden of gekleurde papiertjes verzorgen			

Dit is een werkvorm die het mogelijk maakt om leerlingen in rondes vanuit verschillende perspectieven een onderwerp te laten bespreken. Deze werkvorm vergt voorbereiding en oefening.

Toelichting denkhoeden

In overleggen gaat veel tijd verloren met op elkaar reageren vanuit verschillende rollen. De een ziet het altijd zonnig in, terwijl de ander overal haken en ogen ziet. Minutenlang kunnen de twee deelnemers elkaar proberen te overtuigen van hun gelijk. Een manier om dit soort 'gevechten' te voorkomen, is om te overleggen in denkrondes. Tijdens een denkronde redeneren alle deelnemers aan het overleg in dezelfde trant: objectief, emotioneel, creatief, positief kritisch, negatief kritisch. Daarnaast kunnen de deelnemers bijdragen leveren die gaan over het overleggen zelf (je bij het onderwerp houden, enzovoort). Iedere denkronde wordt verbeeld door een denkhoed.

- De *witte denkhoed* staat voor maagdelijk wit denken in de vorm van cijfers, feiten, gegevens en bewijzen. De witte denkhoed geeft een rationele bijdrage, dus geen mening maar neutraal. De leerlingen bespreken een onderwerp door zich te richten op objectieve feiten. Leerlingen stellen elkaar vragen om de goede informatie boven water te krijgen of om leemtes in informatie op te vullen.
- De *rode denkhoed* vertolkt gevoelens en uit intuïties, emoties, vermoedens en ingevingen. Hoe voelen de leerlingen zich ten opzichte van een onderwerp? Zijn ze gemotiveerd, vinden ze het eng, vies, moeilijk, enzovoort.
- De *groene denkhoed* representeert creativiteit en scheppingskracht. In deze ronde komen ideeën en alternatieven aan de orde, zonder erbij stil te staan of het precies haalbaar is. Dit leidt soms tot een zeer verrassende benadering van een probleem.
- De *zwarte denkhoed* is de advocaat van de duivel. Overleggen met deze hoed op betekent inzoomen op negatieve aspecten van het onderwerp en stilstaan bij waarom het toch niet zal werken en wat de risico's zijn. Het is een echte tegendenker.
- De *gele denkhoed* staat voor helderheid en optimisme. Overleggen met deze hoed op betekent nadenken over de positieve aspecten, over waarom het wel zal lukken. Deze denkronde levert positief denken op.
- De *blauwe denkhoed* tenslotte staat voor het denken zelf. Deze hoed representeert het denkproces zelf. In deze ronde gaat het om reflectie, samenvatten en concluderen.

⁵ Voor een uitgebreide beschrijving, E. de Bono, *thinking hats* (zie www.edwarddebono.com)

Werkwijze

De leerlingen krijgen een casus, stelling of op te lossen probleem. Ze moeten hierover overleggen in verschillende denkrondes. Alle groepsleden mogen tijdens de witte denkronde alleen objectieve bijdragen leveren. Andere uitingen ('ik vind het gewoon slecht', 'maar dit kan nooit..', 'weet je wat ook een goed idee is?', enzovoort) komen in een andere ronde aan de orde.

De leerlingen bespreken het onderwerp achtereenvolgens in een witte, een rode, een groene, een gele, een zwarte en een blauwe denkronde. Deze laatste denkronde levert de conclusies of gekozen oplossing op.

Variatie

- De taken kunnen verdeeld worden. Een leerling heeft bijvoorbeeld gedurende het hele overleg de witte hoed op, een ander de rode, enzovoort.
- Als de leerlingen deze werkvorm een aantal keren hebben gedaan dan kan ook deze variant genomen worden. Je legt dan de verschillende denkhoeden op de tafel en als een leerling een bijdrage wil geven dan pakt hij of zij de juiste denkhoed erbij. Het maakt het voor de groep gelijk duidelijk wat voor soort bijdrage zal worden geleverd.
- Door ook werkelijk een hoed op te zetten wordt de leerling zich meer bewust van zijn inbreng.

5.7 Taboe

doel	Begrippen oefenen, herhalen	wanneer	midden-einde les(senserie)
groepssamenstelling	klassikaal, teams van twee of vier	duur	20 minuten
voorbereiding: maak voldoende kaarten met begrippen en taboewoorden			

Werkwijze

Vorm groepen van twee of vier leerlingen. De teams spelen tegen elkaar. Een lid van het team krijgt een kaart met een begrip en taboewoorden. Bijvoorbeeld:

Competitie
winnen wedstrijd scoren

De leerling beschrijft het begrip voor zijn teamgenoten. Hierbij mogen de taboewoorden, die onder het begrip staan, niet gebruikt worden. Elk goed antwoord is goed voor een punt. Een leerling van het andere team staat achter de leerling die de vraag stelt en zorgt ervoor dat de verboden woorden niet gebruikt worden. Wordt dat toch gedaan dan gaat het punt naar het andere team en gaat ook de beurt naar het andere team. Dit gebeurt ook als het antwoord niet binnen een gegeven tijd wordt gegeven.

Variatie

Leerlingen kunnen zelf kaarten maken. Eventueel kun je een kaart met begrippen geven, zodat een leerling/groepje zelf de taboewoorden kan kiezen. Zo'n kaart moet dan door een andere groep worden uitgevoerd.

5.8 Wetenschapper

doel	Leerlingen koppelen theorie aan dagelijkse voorwerpen en presenteren hun bevindingen aan anderen.	wanneer	kern of einde les(senserie)
groepssamenstelling	Individueel of in tweetallen	duur	10 minuten
voorbereiding: werkblad met elementen periodiek systeem kopiëren voor de leerlingen			

Werkwijze

Geef aan leerlingen de opdracht om van thuis een apparaatje, speelgoed, krantenartikelen of iets dergelijks mee te nemen en er voor de klas iets over te vertellen. Zo'n presentatie moet natuurlijk worden voorbereid. Ook een huis-tuin-en-keuken-proefje kan in overleg met de docent uitgevoerd en toegelicht worden. Geef leerlingen vooraf aanwijzingen over de eisen aan hun presentatie, zoals: te gebruiken vaktermen, mate van diepgang, lengte, vragen aan de klas stellen, enzovoort.

6. Meningsvorming

6.1 Plakker parade

doel	Kritisch denken voorbereiding op een gesprek over verschillende oplossingen/meningen/ enzovoort.	wanneer	begin, kern of einde les(senserie)
groepssamenstelling	klassikaal	duur	10-20 minuten (zonder gesprek na)
voorbereiding: gekleurde stickertjes en groot vel papier verzorgen			

Werkwijze

- De docent geeft een probleemstelling waarbij meerdere oplossingen of meningen mogelijk zijn. De oplossingen worden op papier gezet door de leerlingen en daarna opgehangen.
- Iedere leerling krijgt nu gekleurde stickers en hangt/plakt die bij de voor hem/haar beste oplossing of mening.
- Daarna volgt een klassengesprek over de uitkomsten.

6.2 Discussie starten

doel	Snel visualiseren van de meningen van leerlingen	wanneer	kern les(senserie)
groepssamenstelling	klassikaal	duur	10 minuten (zonder gesprek na)
voorbereiding: per leerling 5 kaartjes met cijfer 1 tot en met 5.			

Werkwijze

- Elke leerling krijgt een kaartje met 1, 2, 3, 4 of 5 erop. 1 betekent helemaal oneens, 5 helemaal mee eens.
- De docent geeft een stelling en de leerlingen reageren direct met een cijfer.
- Daarna volgt een discussie. Na de discussie wordt de leerlingen opnieuw naar hun mening gevraagd, door middel van het kaartje ophouden.

6.3 De dobbelsteen

doel	Discussiëren over een onderwerp	wanneer	kern les(senserie)
groepssamenstelling	drie- of meertallen	duur	30 minuten
voorbereiding: voor iedere groep een dobbelsteen (maken) of een lijst met genummerde opdrachten			

Werkwijze

- Maak enkele dobbelstenen met op elke kant een stelling of vraag. De vragen of stellingen hebben betrekking op een bepaald onderwerp van de les.
- Elke groep gooit de dobbelsteen en beantwoordt de vraag of bediscussieert de stelling die bovenop ligt.

Variatie

Gemakkelijker, maar minder leuk: laat leerlingen een gewone dobbelsteen gebruiken en geef ze een stenciltje met genummerde opdrachten.

6.4 Touwdiscussie

doel	Voorbereiding op discussie, mening schriftelijk formuleren tegenstellingen in standpunten visualiseren	wanneer	kern of einde les(senserie)
groepssamenstelling	individueel, klassikaal	duur	20-30 minuten
voorbereiding: touw (ongeveer 3 meter), papiertjes en paperclips verzorgen.			

Werkwijze

- Geef als voorbereiding op een discussie, twee meningen over een onderwerp. Eén mening duidelijk voor en de andere mening duidelijk tegen. Twee leerlingen die deze mening moeten vertegenwoordigen gaan links respectievelijk rechts voor het bord staan en houden een touw tussen hen in vast.
- Nodig de andere leerlingen één voor één uit om hun beargumenteerde mening te geven en deze op een kaartje te zetten. Iedere leerling hangt zijn mening met een paperclip aan het touw. De positie van het kaartje geeft weer hoe dicht zijn mening bij de uiterste meningen staat.
- Daarna kan een klassendebat volgen over de opgehangen meningen.

6.5 Lege stoel discussie

doel	Meningen en argumenten geven over een onderwerp, beurten verdelen	wanneer	kern of einde les(senserie)
groepssamenstelling	klassikaal	duur	30 minuten
voorbereiding:			

Werkwijze

- Een aantal stoelen (6 tot 10) staan in een cirkel. Een aantal leerlingen gaat zitten op de stoelen, één stoel blijft leeg. Om de stoelen zit of staat de rest van de klas.
- De leerlingen in de cirkel discussiëren over een stelling.
- De leerlingen buiten de cirkel kunnen inspringen door op de lege stoel te gaan zitten op het moment dat ze een bijdrage willen leveren. Op hetzelfde moment moet een leerling binnen de cirkel een stoel vrijmaken door buiten de cirkel plaats te nemen.
- Deze 'stoelendans' gaat door totdat elke leerling een beurt heeft gehad.

Variatie

Een aantal leerlingen observeert of noteert de discussie. De observanten/notulanten presenteren aan het eind een samenvatting en/of een observatieverslag.

6.6 Carrouseldiscussie

doel	Meningen en argumenten geven over een onderwerp, beurten verdelen perspectief wisselen	wanneer	kern of einde les(senserie)
groepssamenstelling	klassikaal	duur	30-50 minuten
voorbereiding:			

Werkwijze

- In deze discussievorm zitten de leerlingen in twee kringen, een binnenste cirkel en een buitenste cirkel. Steeds zitten twee leerlingen recht tegenover elkaar.
- Er is een stelling of een opvatting waarover de leerlingen discussiëren. De leerlingen van de buitenste cirkel vallen de stelling aan en die van de binnenste verdedigen de stelling.
- Na enige tijd wordt de discussie gestopt en gaan de leerlingen van de buitenste cirkel enkele stoelen verder op zitten. Met andere woorden: de buitenste cirkel draait één of twee stoelen verder. Hierna kan de binnenste cirkel “aanvallen” en de buitenste cirkel verdedigen.
- Na enige keren draaien kan er een nabespreking gehouden worden.

6.7 Drie borden discussie

doel	Meningen en argumenten geven over een onderwerp	wanneer	kern of einde les(senserie)
groepssamenstelling	klassikaal	duur	30-50 minuten
voorbereiding: hoeken creëren, flap-overs of schrijfborden klaarzetten			

Werkwijze

- De docent legt een stelling voor aan de klas. Het lokaal heeft drie hoeken of 'borden': mee eens, mee oneens, ik weet niet.
- Iedere leerling reageert op deze stelling door te gaan zitten in de hoek of bij het bord dat zijn mening het meest benadert.
- Elke groep leerlingen (eens, oneens, ik weet niet) gaat nu discussiëren *waarom* ze het eens of oneens zijn met de stelling of waarom ze het nog niet weten. De argumenten worden genoteerd op het bord of op een vel papier. Er mag tijdens de discussie door de leerling gewisseld worden van groep als deze van mening verandert.
- De docent kan vervolgens tot een klassendiscussie overgaan.

6.8 Hoekdiscussie

doel	Meningen en argumenten uitwisselen over een onderwerp meningen en argumenten van jezelf en anderen kunnen navertellen voor de klas	wanneer	kern of einde les(senserie)
groepssamenstelling	individueel, tweetallen en klassikaal	duur	40-50 minuten
voorbereiding: hoeken creëren			

Werkwijze

- In de klas zijn vier hoeken gecreëerd die staan voor vier reacties op een stelling: helemaal mee eens, beetje mee eens, beetje mee oneens, helemaal mee oneens.
- De docent geeft een stelling. Iedere leerling schrijft individueel zijn beargumenteerde mening op papier en loopt naar de hoek die bij zijn mening past.
- De leerlingen vormen duo's in elke hoek waarbij ze elkaar hun meningen en argumenten vertellen. Eventueel doen ze dit nogmaals in viertallen om hun argumenten uit te wisselen. Aan het einde van deze ronde moet elke leerling in een hoek de belangrijkste argumenten van die hoek kennen.
- De docent wijst een willekeurige leerling uit elke hoek aan die de meningen en argumenten weergeeft. Nu kunnen leerlingen uit de hoeken met elkaar in discussie gaan, waarbij de discussiërende leerlingen midden in het lokaal staan.
- Wanneer een leerling door de argumenten van een andere hoek wordt overtuigd dan mag hij 'overlopen'.
- Evalueer het geheel.

6.9 Sta op en wissel uit

doel	Meningen en argumenten/antwoord op een opdracht formuleren. Goed luisteren: eigen argumenten/antwoord vergelijken met die van een ander	wanneer	kern of einde les(senserie)
groepssamenstelling	individueel, klassikaal	duur	30 minuten
voorbereiding:			

Werkwijze

- De docent geeft een stelling of opdracht waarop meerdere antwoorden mogelijk zijn. De leerlingen krijgen bedenktijd en kunnen hun argumenten of antwoorden opschrijven.
- Vervolgens gaan alle leerlingen staan. Er wordt een willekeurige leerling aangewezen die zijn argumenten of antwoord weergeeft. Hij gaat daarna zitten. Ook de leerlingen die ongeveer dezelfde mening, argumenten of antwoord hebben gaan zitten.
- Van degene die blijven staan wijst de docent weer iemand aan en het proces herhaalt zich. Dit gaat door totdat iedereen zit.
- Evalueer het geheel.

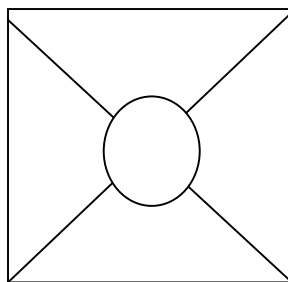
6.10 Placemat discussie

doel	Meningen en argumenten geven over een onderwerp, groepsdiscussie	wanneer	kern of einde les(senserie)
groepssamenstelling	viertallen	duur	30-50 minuten
voorbereiding:			

Dit is een goede samenwerkingsopdracht. In deze werkvorm wordt ieders bijdrage letterlijk zichtbaar.

Werkwijze

- Ieder groepje krijgt een A3 vel met daarop de volgende figuur. In het midden staat een cirkel met een diameter van ongeveer tien centimeter:

- In het midden (de cirkel) staat de opdracht, leerlingen moeten bijvoorbeeld associaties, verschillende gezichtspunten of verschillende oorzaken van een gebeurtenis noemen.
- Elk lid van de groep van vier krijgt een kleur viltstift. Iedere leerling maakt in zijn eigen vak de opdracht.
- Tenslotte licht iedere leerling zijn antwoord toe voor de rest van de groep.

Variatie

- De opdracht wordt mondeling verstrekt, de leerlingen schrijven in hun eigen vak hun antwoord op en in het midden wordt, na overleg binnen de groep, het resultaat van de groepsgesprek opgeschreven.
- In het midden staat een stelling. Iedere leerling schrijft in zijn vak zijn standpunt en argumenten. De leerlingen discussiëren met elkaar en formuleren aan het eind

van de discussie het groepsstandpunt. Omdat duidelijk is wat een ieder heeft gedaan komt al snel de discussie op gang.

6.11 Voorspellen: Family Fortunes

doel	Voorkennis in kaart brengen. Toespassen van kennis, kritisch denken	wanneer	begin les(senserie), kern les(senserie), einde les(senserie)
groepssamenstelling	klassikaal, in groepjes	duur	30 minuten
voorbereiding: een steekproef bedenken(inclusief resultaten) of opzoeken			

Family Fortunes is een werkvorm waarin je een (zogenaamde) steekproef nabootst.

Werkwijze

- De docent introduceert het onderwerp. Hij vertelt dat er een steekproef is genomen en wat de vraag/onderzoeksopzet van de proef was.
- De docent vraagt vervolgens de leerlingen individueel of in groepjes de uitkomst van deze steekproef te voorspellen. De leerlingen leggen uit hoe ze aan hun voorspelling komen.
- Tot slot laat de docent de werkelijke uitkomsten zien en licht deze toe.

Voorbeeld

Honderd mensen is gevraagd om te vertellen wat het belangrijkste is voor het bereiken van geluk. De leerlingen bedenken de antwoorden en de bijbehorende percentages.

Voorspelling van de leerling

Antwoord	percentage
gezondheid	35 %
geld	23 %
familie/vrienden	17 %
succes in werk	14 %
vrije tijd	11 %

Variatie

Laat leerlingen uitkomsten van wiskundesommen voorspellen. Bij de daadwerkelijke berekening kunnen de leerlingen nadenken over waar zijzelf of anderen fouten maken.

6.12 Stille wand discussie

doel	Mening schriftelijk formuleren schriftelijk reageren op uitingen van anderen	wanneer	begin les(senserie)
groepssamenstelling	drie- of viertallen.	duur	30 minuten
voorbereiding: flap-overs/grote vellen waarop leerlingen hun bijdragen kunnen schrijven			

Werkwijze

- De docent schrijft een stelling, bewering of onderwerp op een groot vel papier voor elke groep. Eventueel bedenkt de groep eerst zelf een stelling.

- Het papier met de stelling wordt opgehangen in de klas, iedere groep staat/zit bij zijn eigen vel papier en is daarna **volledig stil**.
- Ieder groepslid mag nu, een voor een, een idee opschrijven, vragen stellen of een reactie geven op het papier. De leerlingen kunnen ook commentaar geven op elkaars schriftelijke uitingen of verbanden leggen tussen de verschillende opmerkingen, kreten en argumenten. De leerlingen blijven schrijven totdat niemand meer iets wil bijdragen.
- De groep krijgt tot slot de opdracht om in één of twee zinnen het geheel samen te vatten.